

מו"ר הגאון רבי יוסף אליהו שליט"א

ראש מוסדות דרכי הוראה לרבנים

בעניין בליעה בכלי זכוכית

מחלוקת רש"י ורבנו תם בביאור: "מאני דקוניא"
שיטת הרא"ש בדעת רבנו תם
הגדרת כלי זכוכית (דעות הראשונים)
דעת הרמב"ם
מהלך הבית יוסף, ראיותיו ופסיקתו
דעת השולחן ערוך
דעת הרמ"א
לסיכום

ידועה ומפורסמת דעתו של מו"א מרן הרב מרדכי אליהו זצ"ל, שאין הכשר לכלי זכוכית שבישלו בהם על האש, כגון: כלי זכוכית העשויים מדורלקס או פיירקס, ושלא ניתן להפכם מברשי לחלבי, וכן להיפך, וכן לענין להכשירו מחמץ לפסח, וכן לגבי להכשירו מאיסור. וה"ה לתנורים שבדלתותיהם יש זכוכית. וזו דעת מרן השולחן ערוך.

נדון זה תלוי בשאלה האם ניתן ואפשר להכשיר כלי זכוכית או לא, כאשר יסוד העניין הוא במהות המבנה של כלי זכוכית, והאם יש להשוותם לְכֵלֵי חרס שאין להם הכשר לעולם, ואין להם תקנה אלא בשבירה, או שמא יש לכלי זכוכית תקנה ע"י הגעלה, או כהגדרה שמביא הבית יוסף (או"ח סימן תנ"א על סעיף כ"ו) שְׁפָלֵי זְכוּכִית "אינו בולע ואינו פולט".

בראשית הדברים יש לעיין במקור הדין בעניין כלי זכוכית האם בולעים ופולטים, או שמא בולעים ולא פולטים, או שמא לא בולעים כלל וכלל.

מקור הדין הוא בגמרא פסחים (ל' ע"ב) וע"ז (ל"ג ע"ב) וכתובות (ק"ז ע"ב), וז"ל בפסחים: "בעו מיניה מאמימר, הני מאני דקוניא – מהו לאישתמושי בהו בפסחא (כלומר, כלים שבלעו חמץ, האם יש להם הגעלה והכשר)? ירוקא לא תיבעי לך – דודאי אסירי, כי תיבעי לך אוכמי וחירוי, מאי? והיכא דאית בהו קרטופני (דהיינו בקעים וסדקים בכלי, שהוא לא חלק) לא תיבעי לך – דודאי אסירי, כי תיבעי לך דשיעי (שהכלי חלק ללא סדקים וחתכים), מאי? אמר ליה, חזינא להו דמידיית, אלמא בלעי – ואסירי, והתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם. ומאי שנא לענין יין נסך, דדריש מרימר: מאני דקוניא – בין אוכמא, בין חירוי ובין ירוקי – שרי? וכי תימא יין נסך – דרבנן, חמץ – דאורייתא (ולכן לכאורה החמירו יותר בכלי חמץ),

כל דתקון רבנן – כעין דאורייתא תקון! אמר ליה: זה – תשמישו על ידי חמין, וזה – תשמישו על ידי צונן". עכ"ל.

נמצינו למדים מהגמרא שני דינים חשובים: א – כל ספק שיש לך בכל כלי שהוא – אם הוא בולע או שהוא לא בולע, "ניחזי!", תסתכל! כיון שזה עניין טכני, וכגון כלים שיש בימינו: פיירקס, דורלקס וכדו' – שהם כלים שונים וחזקים בהרבה מסוגי הכלים שהיו בזמן הגמרא, שכן משתמשים בהם כמו כלי מתכות שמניחים אותם על האש ממש ומבשלים בהם כמות שהם. ב – דין נוסף הגמרא מלמדת אותנו, שבדבר שהוא "שיע" – שהוא חלק, יש בו הבדל אם השימוש בו היה בקר או בחם – בְּקָר (כבוש), אנו אומרים שכיון דשיעי לא בלע (שיש בו תרתי לטיבותא, גם שיע וגם קר), ובדבר חם אנו אומרים, שאפילו שהוא שיע – חלק, הוא כן בולע.

מחלוקת רש"י ורבנו תם בביאור: "מאני דקוניא"

והנה, בביאור לשון הגמרא: "מאני דקוניא", נחלקו רש"י ותוספות. רש"י מפרש, וז"ל: "קוניא – פלומי"ר בלעז, ושל חרס הוא, וטוח באבר (כלומר בעופרת. וכן ביאר רש"י במסכת עבודה זרה ל"ג ע"ב ובכתובות ק"ז ע"ב)". ואילו התוספות מפרשים בשם רבנו תם (בכתובות ק"ז ע"ב), וז"ל: "הני מאני דקוניא – פי' בקונטרס וכו' ואין נראה לרבנו תם וכו', על כן נראה (לרבנו תם) כדפירש הערוך, דקוניא היינו כלי חרס המחופה בהתכת זכוכית. ולהכי מסיק עליה דמצרפי משום דזכוכית תחילת ברייתו מן החול, ובאותו חול מעורב צריף, ולהכי בלעי. וכן מורה רבינו תם באותם פלומי"ר שלנו שמתכין לתוכן עופרת, אינן נאסרין בין נסך יותר משאר כלי חרס. ועוד מדקדק רבינו תם, אף אם היה כולו מעופרת לא היה נאסר, ועכשיו שאין בו אלא עופרת מעט – יאסר, אבל בהתכת זכוכית ניחא, דאפילו כולן של זכוכית אינו נאסר, לפי שנתבשל היטב ואינו נבלע, אבל קוניא לא נתבשל כל כך ובלע טפיי". ובע"ז (ל"ג ע"ב ד"ה קוניא) כתבו: "לכך פר"ת קוניא היתוך כלי זכוכית שלא נתבשל כל צרכו".

לפי דברי התוספות, הגמרא דנה בהכשרם של כלי חרס המצופים זכוכית, ואומרת: "אלמא בלעי ואסירי". מעתה יש לדייק בדברי המשך הגמרא שדנה בעניין יין נסך, ומחלקת בין בליעה בחם לבין השתמשות בצונן, שביין נסך – כיון שרוב תשמישו בצונן – לא בלע, אבל בחמץ שדרך תשמישו של הכלי הוא בחמין – בלע, וכיון שבלע לא יוצא מידי דופיו לעולם, וכמו בכלי חרס. נמצינו למדים, שכלי חרס המצופים בזכוכית (לדעת התוספות) שמשתמשים בו בחם, אין לו הכשרה, וכיון שבלע שוב לא פולט עולמית כדין כלי חרס אע"פ שהוא שיע.

שיטת הרא"ש בדעת רבנו תם

אמנם, הרא"ש למד אחרת בדעת רבנו תם, וז"ל: "ופירש רבנו תם, דמאני דקוניא – עיטור זכוכית שמצפים בהם את הכלי חרס, ואף על גב דכלי זכוכית שלם לא בלע, כיון דמחופה על החרס ונצרף עמו בכבשן, בלע טפי".

מרון הרב זצ"ל היה מדייק ברא"ש שלומד, שאף על פי שכלי זכוכית בעלמא לא בולע, כיון שנצרף עם חומר נוסף, שהוא חרס-אדמה, כלומר שבישלו את הזכוכית יחד עם הכלי חרס – בלע טפי, שזה שינה את המהות של הזכוכית אע"פ שלא מעורב בה ממש, אלא רק מצפה אותה, נשתנה טבעה. וא"כ יוצא, שאם עירבו בה חומרים שממש השתנה טבעה, א"כ כ"ש שיבלע, ואין ללמוד ממה שכתבו הפוסקים לגבי זכוכית רגילה כיון שבלע טפי.

החידושי אנשי שם על המרדכי (פסחים, סי' תקע"ד) שמביא את השיטות בכלי זכוכית אם בולע, כתב וז"ל: "וכן משמע באשר"י – מאני דקוניא, פירש רבנו תם, עיטור זכוכית, אף על גב דכלי זכוכית שלם לא בלע, כיון דמחופה על החרס ונצטרף עמו בכבשן – בלע". הרי שהוא מצטט את דברי הרא"ש, ומסכים עמו (והביאוהו המשנ"ב סי' תנ"א ס"ק ל"ז והכה"ח ס"ק רע"ז), ולא כהבנה בתוספות שלא התבשל טוב ולכן בולע.

כתב הר"ן (פסחים ט' ע"א) וז"ל: "וכיון שלמדנו הרב ז"ל שיש כלים שאפילו מכניסן לקיום מותרין בהדחה מפני מיעוט בליעתן, נראה לי להתיר כלי זכוכית אפילו במכניסן לקיום דשיע וקשים ובליעתם מעוטה מכל הכלים, ומצאתי כתוב דהכי איתא באבות דר' נתן כלי זכוכית אין בולעין ואין פולטין". כלומר, שכלי זכוכית מותרים בפסח, ומדובר בכלים כאלה שמכניס לקיום, והחשש שיש הוא משום "כבוש כמבושל", וכיון שמכניס אותם לקיום – בליעתם מועטה, אבל כיון שהוא קשה ושיע, הוא אינו פולט, אבל אם הוא יבלע בחם אפי' בעירו, יתכן שלדעת הר"ן יבלע יותר ויפלוט.

הגדרת כלי זכוכית (דעות הראשונים)

בעניין ההגדרה בהלכה של "כלי זכוכית" (לעניין הכשרם) – ישנן שש שיטות עיקריות בראשונים, ויש לשנן ולזכור היטב את השיטות ואת החילוקים ביניהם, לצורך הבנת מהלך הדברים, וקביעת פסיקתם להלכה (כמובן, שהבאנו בכל שיטה חלק מהראשונים).

1. **המרדכי** (בסימן תקע"ד על פסחים בפרק כל שעה), כתב בשם **רבנו יחיאל מפר"ז** (בפסקים סימן פ"ד), וכן **הגהות מיימוניות** (הל' חמץ ומצה בהלכות הגעלה), **והביאם הב"י** (סי' תנ"א), וז"ל: "ולענין כלי זכוכית כתוב בהגהות מיימון, אומר רבינו יחיאל דהני כוסות של זכוכית שנשתמשו בהם כל השנה **אסור להשתמש בהם בפסח על ידי**

עירווי ולא על ידי שכשוך, משום דהוי ככלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם. ואף על גב דאין משתמשין בהם כי אם על ידי צונן, מכל מקום יש לאסור, משום דלפעמים שורין פתיתין של פת בתוכו ביין, והוי כבוש והרי הוא כמבושל. וכן כתב המרדכי בשם רבינו יחיאל גם כן, ונתן טעם משום דהוי ככלי חרס (עיין שבת ט"ו ע"ב), הואיל ותחילת ברייתו מן החול, והתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא וכו'. ואף על גב דתשמישן בצונן, מכל מקום שורין בהן פתיתין של לחם [חם] ביין, והוי כבוש דהוי כמבושל, עכ"ל, ולא מחלקים בין סוגי כלי הזכוכית או על אופן תשמישם, אלא אפילו אם היה עיקר תשמישם בצונן ומיעוטו בכבישה, לדעתם לא הולכים אחר רוב תשמישם, ואסור בכל גווני כדין כלי חרס.

2. דעת הראב"ה (סימן תס"ד עמוד צ"א), הביאו הב"י (שם) וז"ל: "וראב"ה כתב דכלי זכוכית שיע ולא בלע, כדאמרין גבי לב (פסחים עד:), וראיה מאבות דרבי נתן (פמ"א ה"ו): שלשה דברים נאמרו בכלי חרס ושלשה בכלי זכוכית – כלי חרס בולע ומפליט ומשמר מה שבתוכו, מה שאין כן בכלי זכוכית, עכ"ל, וא"כ דעת הראב"ה שכלי זכוכית לא בולעים, והטעם שלא בלע הוא משום שהוא שיע, כלומר, שהוא חלק לגמרי ולכן אינו בולע כלום, לפי שכל הנוזלים שעוברים דרכו אינם נתפסים בעוביו של הכלי אלא מחליקים ממנו, ולא נבלע בכלי מאומה כמו בלב [ואם לכלי הזכוכית יש בהם "קרטופני", כלומר בקעים וסדקים, פשיטא שבולעים ונאסרים בפסח ואין להם שום הכשר והגעלה]. וכתוב באבות דר"נ, שכלי זכוכית כלל לא בולע, ממילא גם לא מפליט, ולכן גם לא משמר בתוכו כלום. וראה לקמן (ויש לעיין למה לא הביא את הראיה מגמ' בפסחים ממאני דקוניא אלא דווקא מלב). אמנם הראב"ה לא דיבר כלל לגבי בליעה בחם.

3. השיטה השלישית היא דעת רבנו ירוחם והרשב"א (בשו"ת חלק א' סימן רל"ג כדעת הראב"ה) (הביאם הב"י), וז"ל הרשב"א: "ומה ששאלת בכלי זכוכית שנשתמש בהן בחמין אם צריכים שום הכשר לפי מה שאמרו בפרק אחרון של אבות דרבי נתן, תניא – כלי זכוכית אין בולעין ואין פולטין? תשובה – כן נראה פשוט שאין צריכין שום הכשר, חדא – דשיעי טובא, וכל דשיעי טובא לית בית קרטופני משמע דלא בלע, ועוד, דחזיא להו דלא מדיית". כלומר שכלי זכוכית לא בולעים אפי' בחם. ולכאורה יש להוכיח מהא דנקט שנשתמש בו בחמין ולא כתב שהיו על האש, א"כ משמע שהחמין הערה אותם לכלי, וא"כ ניתן לומר שדברי הרשב"א הם בשימוש בחם, ולשיטתו שעירווי ככלי שני בשבת (ראה שולחן ערוך בסימן שי"ח סעיף י').

(ויש לעיין בדברי הרשב"א למה לא הביא ראיה מלב, והרי ס"ל כדעת הרמב"ם (הביאו הב"י יו"ד סי' ע"ב והמ"מ בהל' מאכלות אסורות פ"ו ה"ו) שלב שיע ולא בלע ואפי' בבישול, ולכאורה

הראיה מלב הינה יותר ברורה, ובכל זאת הביא את הגמ' לגבי מאניא דקוניא דאע"ג דשייע אם חזינן ליה דבלע אסור, ולכן דקדק בלשונו וכתב דשייע ועוד דחזינן דלא בלע, וברור שדעתו ששייע לבד לא מספיק, וצריך לבדוק ולכן בכלי מתכות אע"ג דשייע בלע).

ורבינו ירוחם (נ"ה ח"ב) כתב וז"ל: "אבל בכלי זכוכית ועץ או בכלי חרס מזופף, אין דרכם לשום אותם על האור, די לנקותן ולשפשפן יפה ומשתמש בהן בפסח, ואף על פי שלפעמים משימין בכלי זכוכית חמץ חם שחורכין אותו על האש ושורין אותו ביין ואוכלין אותו, אינו כ"כ חם, כי הזכוכית אולי ישבר אם יהיה חם הרבה, ואפילו אם נאמר בדבר שאינו חם הרבה בולע כמו שכתבתי בדיני תערובות במאכלות האסורות – כלי זכוכית שלם שאינו מחופה על כלי חרס לא בלע כמו שכתבו בתוס' על מאני דקוניא, ויש שאוסרים כלי זכוכית ישן להשתמש בפסח וראשון עיקר דלא בלע". וא"כ מה שרבינו ירוחם מתיר בחם אינו בכלי זכוכית שעל גבי האש, אלא שמחמם חמץ על האש ומניחו בכלי זכוכית, וגם הוא לא חם כ"כ כדי שלא יבקע, וא"כ נראה שה"ה והוא הטעם לרשב"א (ועוד שהב"י השווה דבריהם ונסתמך עליהם בשו"ע לענין כלי זכוכית בחם).

4. שיטת הר"ן (הובא לשונו לעיל), שלא אומרים זכוכית שיע ולא בולעת [כמו בלב, וכמובא ביור"ד סי' ע"ב עיי"ש בב"י ובשו"ע] אלא בהשתמשות בקר, אבל בהשתמשות בחם לא אומרים כיון דשייע, ולא בלע. והכי איתא באבות דרבי נתן (מובא לשונו בסמוך): "כלי זכוכית אין בולעין ואין פולטין", ולכן אפי' שמניח לקיום בולע קצת ולא פולט, אבל לא דיבר על שימוש בחם, בשונה מדברי הראב"ה שלדעתו אפי' קצת אינו בולע (ולפ"ז דברי אבות דר"נ מדוייקים שכתב שאינו פולט אפילו שבולע קצת, ואם אינו בולע וודאי אינו פולט, אלא כמו שכתבנו ובזה מתיישבת קושיית הגר"א שהובא לקמן).

5. שיטת רבנו יונה (באיסור והיתר דיני הגעלה סי' נ') וז"ל: "וכלי זכוכית ספק הוא אם הוא ממין חרס הואיל ונעשה ממיני אדמה, או אם הוא ממיני מתכת הואיל ויש לו תקנה לשבריו, והילכתא נותנין עליו חומרא זו וזו ואסור בהגעלה וצריך טבילה, וכן אוסר בסמ"ק להשתמש בפסח בכלי זכוכית ישן אפי' בהגעלה מטעם דתלמודא מדמי ליה לכלי חרס". כלומר נותנים עליה ב' חומרות מחמת הספק שצריכה טבילה כדין כלי מתכות, ולא מועיל לה הגעלה כדין כלי חרס.

6. הריטב"א (פסחים ל' ע"ב) (בתחילה הוא מצטט את דברי הגמרא) כתב בשם הרא"ה: "ליעבד להו הסקה? חייס עלייהו דלמא פקעי – וכו', והרא"ה ז"ל למד מכאן שכלי זכוכית שנשתמש בהן בחמין – אסור, אף על גב דסגי להו בהגעלה, שדינם ככלי מתכות לענין זה, וכן להצריכם טבילה כשניקחים מן הגוי, מכל מקום איכא למיחש דחייס

עלייהו דלמא פקעי ולא שרינן ליה לכתחילה להגעילן, והרי הן אסורין אפילו לצונן שמא ישתמשו בהן חמין, ולמוכרם לגוים אסור אם אין חזותם מוכיח עליהם שמא יחזור וימכרם לישראל אחר, "עכ"ל. כלומר שדין כלי זכוכית ככלי מתכות, אך אין להגעיל אותם, **כיון שחסים עליהם**, כיון שאם יתנו אותם לתוך יורה רותחת שעל האור – **יבקעו ויתפוצצו**.

וכן בשבלי הלקט (סדר פסח סימן ר"ז) כתב שדינם ככלי מתכות, וז"ל: "וכי מה ענין וכו' הרי כלי זכוכית שמקבלין טומאה ככלי חרס וטהרתן ככלי מתכות, הלכך אין נראה כלל ללמוד איסור מטומאה וכו'".

דעת הרמב"ם

איתא בתוספתא (עבודה זרה פ"ח ה"ב) וז"ל: "הלוקח כלי תשמיש מן הגוים – דברים שבידוע שלא נשתמש בהן – מטבילן והן טהורין. דברים שבידוע[ע] שנשתמש בהם – כגון הכוסות והצלוחיות, מדיחן בצונן. כגון היורות ומחמי חמין והטיגנין והקומקמיסין – מדיחן ברותחין. כגון הסכינין והשפודין והאסכלאות – מלבנן באור והן טהורין. וכולם שנשתמשו בהן עד שלא שף, יגעיל. הטביל וליבן הרי זה מותר".

וכתב הרמב"ם (הלכות מאכלות אסורות פרק י"ז ה"ג) וז"ל: "הלוקח כלי תשמיש סעודה מן העכו"ם מכלי מתכות וכלי זכוכית, דברים שלא נשתמש בהן כל עיקר – מטבילן במי מקוה ואחר כך יהיו מותרין לאכול בהן ולשתות, ודברים שנשתמש בהן על ידי צונן כגון כוסות וצלוחיות וקיתוניות – מדיחן ומטבילן והן מותרות, ודברים שנשתמש בהן על ידי חמין כגון יורות וקומקמוסין ומחמי חמין – מגעילן ומטבילן והן מותרין, ודברים שנשתמש בהן על ידי האור כגון שפודין ואסכלאות – מלבנן באור עד שתנשר קליפתן ומטבילן והן מותרין".

מהא דהרמב"ם נקט את כלי זכוכית יחד עם כלי מתכות, משמע שדינם ככלי מתכות וכדברי הריטב"א, וא"כ אם נשתמש בהם בחמין יצטרכו הגעלה, ואם הם על האש יצטרכו ליבון.

וראיתי דברי הרה"ג מאיר מאזוז שליט"א (אור תורה שנה תשל"ג) שדחה ראייה זו מדברי הרמב"ם, כיון שבזמנו של הרמב"ם לא היה כלי זכוכית שיכולים להיות על גבי האש (ועיי"ש מה שכתב, ומסקנתו הפוכה מדברינו, ותן לחכם ויוסיף לקח), ולפי שיטתו יודה שגם השו"ע לא דיבר בכלי זכוכית שעומדים על גבי האש, וממילא אין ראייה משו"ע לכלי פיירקס וכו'.

ויש עוד לעיין בנוסחאות של הרמב"ם ואין כאן המקום להאריך.

מהלך הבית יוסף, ראיותיו ופסיקתו

הבית יוסף מביא בתחילה את דעת הגהות מיימוניות (פרק ה' דפוס קושטא הלכה כ"ה) בשם רבנו יחיאל מפריז, וכן את דעת המרדכי, ולאחר מכן מביא את הראב"ה (בסימן תס"ד).

עוד מביא הבית יוסף את דעת **תרומת הדשן** (ח"א סי' קל"ב) גבי כלי כסף המצויירים שמצופים מבפנים בזכוכית, וז"ל: "יראה דאם הציור מבפנים ודאי אסור להגעיל לצורך פסח, וכן דרש גדול אחד לפני כמה שנים ברבים. ונהגו כמה גדולים אחריו לאסור, והטעם כי הציור הזה לא נעשה כלל כי אם ע"י היתוך זכוכית, כך שמעתי מן האומנים. וכתב סמ"ג שנהגו שלא להשתמש בכלי זכוכית ישן בפסח, משום דתלמודא מדמה לה לכלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם. וכן כתב במרדכי פ' אין מעמידין בשם רבינו יואל, אף על גב דתשמישו על ידי צונן מ"מ לפעמים שורין בהן פתיתין ונכבשים בתוכו והוי כמבושל. ואף על גב דראב"ה מתיר שם משום דכלי זכוכית שיע הוא ולא בלע, כדאמרינן לגבי לב, נראה דלא סמכינן עליה".

ומביא הב"י את דעת הר"ן שסובר כדעת הראב"ה להתיר כלי זכוכית אפילו במכניסין לקיום **דשיעי וקשים ובליעתם מעוטה מכל הכלים**, והוא כמו דעת אבות דרבי נתן, והוסיף וכתב הב"י: **"וכן אנו נוהגים"**.

לאחר מכן כתב וז"ל: "וכן אנו נוהגים, וכן נראה מדברי הרא"ש בפרק כל שעה (סי' ח) גבי מאני דקוניא, וכן נראה לרבינו ירוחם (נ"ה ח"ב מ.) עיקר, וכן כתב הרשב"א בתשובה (ח"א סי' רלג) דכלי זכוכית אפילו נשתמש בהם בחמין אין צריכים שום הכשר והכי נקטינן". ומזה שלא הביא הב"י את דברי הריטב"א ודעמיה, משמע דלא סבירא ליה כמותם.

דעת השולחן ערוך

מענה נבוא לבאר את פסיקת השו"ע באר היטב (או"ח סימן תנא סעי' כ"ו), וז"ל: "כלי זכוכית אפילו מכניסין לקיום ואפילו משתמש בהם בחמין, אין צריכים שום הכשר שאינם בולעים, ובשטיפה בעלמא סגי לה". עכ"ל.

בב"י מובאות שלוש ראיות לשיטתו (ראה לעיל).

ראיה הראשונה – מביא (הב"י בשם הראב"ה) ראיה מלב, שהוא שיע ולא בלע, וה"ה לכלי זכוכית. וכדי לבאר הדברים נקדים הגמ' בפסחים (דף ע"ד ע"ב) שאומרת לאחד התירוצים שאם מלחו לב בלי לקרוע אותו קודם אע"פ שיש בתוכו דם שיע ולא בלע וניתן לקרועו אח"כ. והתוס' סוברים (חולין ק"ט ע"א ד"ה הלב קורעו) שכיון שהגמ' בפסחים בהמשך דחתה את התירוך והביאה תירוך אחר, סימן שאינה מסכימה עם דעה זו למסקנא, ולב אע"פ ששיע בלע. והרמב"ם (הל' מאכלות אסורות פ"ו ה"ו) חולק על התוס', ולשיטתו גם על ידי בישול הלב לא בולע. והב"י

מביא בהרחבה בסי' ע"ב את השיטות בזה. והעלה בשו"ע (יור"ד סימן ע"ב סעי' ב') וז"ל: "אבל אם בישלו בלי קריעה, אסור עד שיהא ס' כנגד הלב, דלא ידעינן כמה נפק מיניה". יוצא שלדעת השו"ע אף על פי שהלב שיע, בבישול הוא בולע. ואם כן לדעת הראב"ה שהשווה זכוכית ללב, וכלשונו "וכדאמרין בלב", בזכוכית של ימינו שעומדת על האש, נאמר בה שבולעת למרות שהיא "שיע", כי בבישול אפילו לב בולע, שהוא היסוד של דין "שיע", ואם תרצה לחלק שכלים אף בבישול לא יבלעו, א"כ מתכות של היום גם לא יבלעו, כי גם הן שיע, וזה אינו, שהא בלעי. ומצאתי שכן הבין השדי חמד (ח"ה מערכת ה"א אות כ'). ועוד, שהראב"ה לא דיבר בחם כלל אפי' לא בעירו.

הראיה השניה – מאבות דרבי נתן (מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק מ"א מ"ו), שיש לכאורה לדייק בלשונו שכותב: "ושלושה דברים נאמרו בכלי זכוכית, אינו בולע ואינו פולט, ומראה כל מה שבתוכו, מקום חם – חם, ומקום צונן – צונן". שואלים האחרונים: מדוע כתב שאינו בולע ואינו פולט, פשיטא שאם אינו בולע אינו פולט! שאין לו מה לפלוט! אלא צריכים לומר כדברי הר"ן, שכלי זכוכית בולע מעט בקר-בכבוש (ויש עוד לעיין בזה, ועיין הגר"א סי' תנ"א סעי' כ"ו).

עוד יש לדייק על מה שכותב: "מקום חם – חם, ומקום צונן – צונן"; הנה נפסק בשו"ע (יור"ד סימן קכ"א סעי' ו') בעניין הכשר כלים, שבכלי מתכות אומרים "חם מקצתו – חם כולו", כלומר, שאם ניקח כוס ממתכת כגון כוס כסף ונמלא בה מים חמים, אפילו אם המים לא ממלאים את כל תכולת הכוס ונשארה כחצי כוס ריקנית – כל הכוס כולה נהיית חמה, ולכן צריך להכשיר את כולה. גם בסיר מתכת המציאות כן, וזה הביאור בעניין של "חם מקצתו – חם כולו". [ובכלי עץ וכדו' לא שייכת תכונה זו]. ובאבות דרבי נתן, שכלי זכוכית דינם שחם מקצתו לא חם כולו, שלא מתחמם הכלי כולו מחמת מקצתו. וא"כ בימינו שאינו כן, שהרי אם תיקח כל כלי זכוכית ותמלא בו חצי כוס במים רותחים וכדו', כל הכלי כולו נהיה חם מאוד, מוכרחים אנו לומר, שכלי הזכוכית שלנו אינם הכלי הזכוכית המוזכרים באבות דר"נ, וא"כ ה"ה לגבי הדין שכלי זכוכית לא בולע ולא פולט, ומכאן שהזכוכית שדיברו הראב"ה והר"ן והרשב"א והב"י וכו' שהביאו ראייה מדברי האבות דר"נ, אינה הזכוכית של ימינו, כיון שעניינו הרואות שמדובר בזכוכית עם תכונות שונות וכלקמן.

דבר נוסף, הב"י מסתמך על הרשב"א ורבנו ירוחם לעניין שכלי זכוכית לא בולעים בחם. הנה הרשב"א הובא לעיל, ושם דיבר על חמין שהם על ידי עירווי ויש לדונם כחום של כלי שני, או לכל היותר ככלי ראשון, וכן מפורש בדברי רבינו ירוחם כדלעיל.

ועוד ראייה, שהרשב"א לא דיבר במניח על האש ממש, ואפילו מעט, שהרי הרדב"ז עשה נסיון ובדק בכלי זכוכית וגילה שניתן להניח אותם על האש אם "מרגילים" אותם קודם לכן לחום

הרב, באופן שמכניסים אותו מעט מעט לרותחים, שאז הזכוכית "מתחשלת" ונעשית עמידה לרותחים, ואז יהיה אפשר להכניס אותה מעט יותר זמן לכלי שעומד על האור ולא מתבקע. כלומר שיש מציאות של הנחת כלי זכוכית על האש רק לזמן מועט (וגם אם הניח על האש על ידי מאמצים, ודאי שאין זה דרך תשמישו, וכבר כתב השו"ע בסי' תנ"א סעי' כ"ה שהולכים אחר רוב תשמישו).

ובפרט שרבינו ירוחם כתב מפורש: "ואף על פי שלפעמים משימין בכלי זכוכית חמץ חם שחורכין אותו על האש ושורין אותו ביין ואוכלין אותו, אינו כ"כ חם, כי הזכוכית אולי ישבר אם יהיה חם הרבה". והב"י השווה דבריהם. וא"כ היום שמניחים את הסירי פיירקס וכדו' האלו על האש, הם יסכימו שאסור, שהרי לא דיברו במציאות כזאת, וא"כ כל דברי השו"ע "אפי' משתמש בהם בחמין", דיבר בחום של כלי שני או עירווי מכ"ר.

זאת ועוד, ניתי וניחזי, שכן מי שזוכר לפני ארבעים או חמישים שנה, כשאדם היה לוקח כוס תה ומכניס בה מים חמים רותחים – היתה מתפוצצת, אלא א"כ היה מכניס בתוכה כפית מתכת. כלומר שבתקופת מרן השולחן ערוך לא היתה מציאות של כלי זכוכית שעל גבי האש, וודאי שלא רוב תשמישו על גבי האש.

דבר נוסף: הרשב"א כתב שאפשר לראות במציאות שכלי זכוכית לא בולעים, וכלשונו "ועוד דחזיא להו דלא מדיית", ועל כרחך שזכוכית בימינו היא שונה מזכוכית שדיבר הרשב"א, שכלי זכוכית של ימינו בולעים – שהרי כשהוא חדש – יש עליו ברק ויפוי נוצץ, ואחרי השימוש בו נעלמים אותם יופי וברק שבו אפי' אם שטפו ומירקו אותם כמה פעמים. ולמה זה כך? משום שהכלי בלע מהתבשיל החם וטשטש בכך את הברק החיצוני שהיה בו. וכן ראינו בגמרא פסחים (שם) "אמר ליה, חזינא להו דמידיית, אלמא בלעי – ואסירי", שכל היכא שניתן לבדוק במוחש – חובה לבדוק ולראות, וכך לפסוק את ההלכה, ואע"ג דשיע.

העולה, שלדעת הרשב"א ורבנו ירוחם הזכוכית בימינו אינה זכוכית שבימיהם, והיא בולעת ופולטת.

ועוד, שלדעת הרא"ש (הובא לעיל), אם נצרף זכוכית עם חומר אחר, בלע טפי, כי המהות של הזכוכית משתנה, וכ"ש אם מערבים בו חומרים אחרים. והבית יוסף מביא את הרא"ש, כלומר שגם לשיטת הבית יוסף, זכוכית כמו דורלקס ופיירקס – בלע טפי! ואגב אוסיף, שהציץ אליעזר (ח"ח סי' כ' וח"ט סי' כ"ו) טוען שבימינו לא מכניסים מתכות בתוך תערובת הזכוכית, אלא מכניסים "אבצן", ועל ידי תערובת זו הזכוכית בולעת עוד יותר מהמתכות.

אם כן פשוט שהשו"ע לא דיבר על זכוכית של ימינו, ומכמה נימוקים: א. כיון שבזמנו לא היו מבשלים בכלי זכוכית על האש. ב. עינינו הרואות שבולע. ג. זכוכית שלנו חם מקצתה חם כולה.

ד. שלדעת השו"ע דבר שיע בולע ע"י בישול כמו בלב. ה. דברי הרשב"א ורבינו ירוחם שזכוכית לא בולעת בחם, דיברו בעירוי מכ"ר ולא בכלים שעל האש.

כתב בשו"ת רדב"ז (ח"ג סי' ת"א [תתמ"ד]): "תשובה, ראוי להחמיר בהם ולהשוותם לשאר כלי חרס מכמה טעמים וכו', אבל מה שנראה לי אחר הנסיון שהוא בולע ואין בליעתו גדולה כשאר כלי חרס. וזה דרך הנסיון: כי לקחתי ממנו חתיכה והכנסתי אותה באש, ויצא ממנה שלהבת כדרך הכלים הבלועים. עוד הלבנתי אותה יפה, ודקדקתי משקלה, והשלכתי אותה לתוך קדרה של תבשיל עד חצי שעה, ורחצתי אותה וניגבתי אותה יפה, והשבתי אותה במשקל והוסיפה על משקלה הראשון כל דהו, וזה ודאי מורה שהוא בולע, וק"ו מכלי זכוכית דאיכא מאן דפסק דבלע. הכלל העולה שאינו ראוי לחלק ביניהם לכלי חרס. **שוב זכיתי ומצאתי תשובה לאחד מן הגאונים בלשון ערבי** וכו', הרי אתה רואה בעיניך שהשוה אותם לכלי חרס ממש, ואף על פי שלא הזכיר בהם שם המשיב מ"מ הספר שכתוב בו השאלות הזאת הוא ישן מאוד ויש למעלה ממנה ולמטה ממנה שאלות לרבינו האי גאון ז"ל וגאונים אחרים. **ואני שמחתי בה שמחה רבה וסמכתי עליה למעשה**". עכ"ל.

הכנה"ג (סי' תנ"א הגהות הב"י ס"ק ל"א) הביא את הרדב"ז וכתב וז"ל: "ומן אז חדלתי עצמי שלא להשתמש בפורפרי"ש ישנים שנשתמשו בהם חמץ, אפילו שלמים כי אם בחדשים, או בפורפרי"ש קבועים מפסח לפסח, וכל זה לעצמי אבל לאחרים איני מורה להם איסור, שפשט המנהג להקל, ואפילו יבוא אליהו ויאסור אותם אין שומעין ומוטב שיהיו שוגגין". כלומר שלדעתו אסור, אבל כיון שפשט המנהג להקל אינו מוחה בהם משום מוטב שיהיו שוגגין.

הפרי חדש (סימן תנא סעי' כ"ו) הביא את השו"ע, וכתב שנוהגים כדעתו בכלי זכוכית, ואח"כ הביא את הכנה"ג והרדב"ז וכתב וז"ל: "וכן ראוי לנהוג לפי שנראה לי שעכשיו מערבים בו מינים אחרים וכולו אינו פרפיר"י האמיתי, ולפיכך יש לאסור ואף בדיעבד". כלומר שכלי זכוכית האלו לא דיבר עליהם השו"ע.

החיד"א במחב"ר (סי' תנ"א סעי' י') הביא את הכנה"ג והפר"ח וכתב עליו: "וכבר נתפשט המנהג לשווינהו לכלי פארפור"י כמאני דפראא נחשבו לנבל"י חרס". משמע שנתפשט המנהג לאסור.

גם הגר"ח פלאג'י במועד לכל חי כותב (בסימן ד'): "ודע דכלי הפראפין של שאר ימות השנה לא יש להם תיקון כדי להשתמש בהם בפסח, ואסורים אפילו בדיעבד". וכן כתב השד"י חמד (ח"ה מערכת ה"א אות י' וכ' ול').

וכתב מרן רבינו יוסף חיים זיע"א בבן איש חי (ש"ר פרשת צו סעי' י"ד): "וכל כלי זכוכית שנשתמש בהם בצונן, אפילו שנשתמש בהם משקה העשוי משעורים שהוא הנקרא ביר"א, יש להם היתר להשתמש בהם בפסח ע"י עירוי שימלאם מים וישארו בהם כ"ד שעות, ואחר כ"ד

שעות ישפכם ויחזור וימלאם מים חדשים ויהיו ג"כ בהם כ"ד שעות, וישפכם ויחזור וימלאם עוד מים חדשים שיהיו בהם כ"ד שעות, ובזה מותרים להשתמש בהם בפסח, מפני שבליעתם בתחילה היתה בצונן". כלומר שבכבוש לא מספיקה שטיפה, ונהגו חומרה בזה דלא כהשו"ע שיש לעשות שטיפה ג' פעמים וכו'.

וראה לו בשו"ת רב פעלים (ח"ג סי' כ"ט) שכתב על בני בגדאד שהלכו לעיר אחרת שרוצים להקל בכלי זכוכית הנ"ל, וכתב להם שכיון שזה נגד מנהג אבותם אין להם לשנות ולא תועיל להם התרה. וכן היה מורה ובא מרן הרב זצ"ל, לגבי כלים שנשתמש בהם בצונן. וראה שם (בסי' כ"ח) שכתב שאם מעורב בכלי חרס דבר אחר אפשר שישתנה דינם, וא"כ כ"ש כלי פיירקס וכדו' שנחמיר בהם.

כתב בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ד סי' י"ג), שכלי זכוכית בימינו לא מועילה להם הכשרה שאינם הכלי זכוכית שדיבר עליהם השו"ע¹.

וא"כ רואים שלמרות שבדרך כלל הפוסקים הנ"ל הולכים כדעת השו"ע, החמירו בכלי פורצלן וכדו', ולא הזכירו כלל את דברי השו"ע, והטעם כיון שזה שני סוגי זכוכית.

ויש להבין את העקרון, הרי ברור לכולם שהזכוכית שהיתה בזמן השולחן ערוך אינה אותה הזכוכית שיש לנו היום, ואין בזה ספק, שהרי בזמן השולחן ערוך לא היתה מציאות של זכוכית בכלי ראשון שעל גבי האש (ורק במקרים חריגים מאוד, וכמו שמביא הרדב"ז, שאז היו משתמשים בכלי זכוכית על האש). ועוד יש לנו את שיטת הרא"ש שכותב בצורה מפורשת שכל היכא שמעריבים חומרים נוספים בזכוכית – "בלע טפ"י". ועוד, שהשולחן ערוך עצמו מביא את הראיה מלב, וכותב שבבישול בולע (בהלכות לב), ועוד שמביא ראיה מאבות דרבי נתן, ושם כתוב מפורש שהזכוכית היא חם מקצתו לא חם כולו, והרי בימינו עינינו רואות שזכוכית – חם מקצתה חם כולה, ואם כן זכוכית אחרת יש בימינו, ועוד שעיינינו הרואות שהזכוכית בולעת.

מכאן שאי אפשר לומר שמרן השולחן ערוך מתיר בכלי זכוכית של ימינו, ובוודאי לא בזכוכית שעומדת על גבי האש, ודבר זה "רחוק מפשט דברי השו"ע", ואין לומר שלשו"ע כלים שעומדים על האש יצטרכו ליבון, כיון שלא הביא שיטת הריטב"א כלל.

1 ואפשר להביא מהמציאות. פעם ניגש אליי אדם שעובד במפעל של תרופות, וסיפר לי שיש, כידוע, הקפדה מאוד גדולה (על פי חוק הפיקוח על ייצור התרופות בארצות הברית) על שמירת סטריליות בתהליך ייצור התרופות, ולצורך כך מאוד נזהרים בכלים בהם רוקחים את התרופות, שלא להשתמש בכלי של ייצור תרופה אחת לייצור תרופה אחרת, אלא כל כלי חייב להיות שמור לייצור תרופה מסוג אחד בלבד, והטעם משום שהכלי בולע את הרכיבים של התרופה בשעת בישולה, ופולט בבישול חוזר, ואם ישתמשו באותו הכלי לתרופה שונה – יפליט מהתרופה הראשונה ויכול להגיע לידי נזקים חמורים מאוד רח"ל, ואמר שה"ה לכלי זכוכית משום שבולעים הרבה ופולטים.

דעת הרמ"א

כתב בדרכי משה (סימן תנ"א ס"ק י"ט): "וכתב באגור (סי' תשל"ו) דכן המנהג שלא להגעיל שום כלי זכוכית, וכן המנהג שלא להשתמש בשום כלי זכוכית הישנים אפילו ע"י הגעלה. אמנם הר"ן בפרק כל שעה [כתב] כדברי ראב"ה דכלי זכוכית אינם צריכים הכשר משום דשיעי ולא בלעי, וכתב ב"י דכן המנהג, וכן כתב הרשב"א והרא"ש והכי נקטינן. עכ"ל. ובמדינותינו אין המנהג כדבריהם, ומיהו בדיעבד אין להחמיר כולי האי כנ"ל".

וכתב ברמ"א (סי' תנ"א סעי' כ"ו) וז"ל: "ויש מחמירין ואומרים דכלי זכוכית אפילו הגעלה לא מהני להו; וכן המנהג באשכנז ובמדינות אלו (סמ"ק ואגור). וכן כלי כסף שיש בתוכן התוך זכוכית שקורין גישמעלצ"ט, אין להגעילו; אבל מבחוץ אינו מזיק (תה"ד סימן קל"ב)", עכ"ל".

ויש לדון בדברי הרמ"א האם החמיר בכלי זכוכית כדעת המרדכי, וממילא דינם ככלי חרס, או כשיטת הריטב"א שדינם ככלי מתכות, ומועיל להם הגעלה ורק מפני דחייס ולא יגיעלם החמירו שלא יועיל להם הגעלה.

נידון שני, מה שמיקל הדר"מ בדיעבד, האם זה כשיטת הר"ן וממילא הקולא היא רק בבליעה בקר ששהה ג' ימים ולא בבליעה בחם, או כשיטת הרשב"א שאפי' בבלע בחם על ידי עירוי מותר.

והנה בספק הראשון רוב הפוסקים כתבו בדעת הרמ"א שלכתחילה דינם ככלי חרס, והם הלבוש (סעי' כ"ו) שכתב: "ואין נוהגים להשתמש בכלי זכוכית ישנים כלל, אפילו ע"י הגעלה, דחשבינן להו ככלי חרס, הואיל ותחילת עשייתן הוא מן החול". ובהגר"א שם כתב: "משום דהוי ככלי חרס הואיל ותחילת ברייתן מן החול כמ"ש בפ"ק דשבת וכן ק"ל שם במסקנא בתי' דרב אשי, ואף על גב דתשמישו בצונן מ"מ פעמים משתמשין בהן בחמין ושורין בהן פתיתין של לחם מעל"ע וכבוש כמבושל. מרדכי בסי' תתמ"ה. וכמ"ש בסכ"ה בהג"ה דחוששין אף לתשמיש שאינו קבוע כנ"ל, ולכן אפי' הגעלה לא מהני להו כמו בכלי חרס, כמ"ש בע"ג שם ובפ' כ"ש שם, והתורה העידה על כלי חרס כו'. תה"ד. וכן תניא בהדיא באבות דר"נ שאינו פולט ככלי חרס, ומ"ש שם דאינו בולע היינו כמו כלי חרס דרישא שבולע אף בצונן מיד אפי' אין מכניסו לקיום, כמ"ש בע"ג ל"ג ב' כסי כו' וראיה ממ"ש ואינו פולט, ומ"ש מלב דשיע לא קיימא במסקנא שם כמ"ש תוס' שם ד"ה שאני, וכן משמע בתוס' דע"ג הנ"ל דהגעלה לא מהני, שהקשו על רש"י שפי' באבר דא"כ אמאי לא מהני הגעלה ופי' בזכוכית רק שכתב דכולו של זכוכית לא בלע כנ"ל". עכ"ל.

אמנם הט"ז (ס"ק ל') כתב: "דס"ל דכלי זכוכית ככלי חרס הוא, מ"מ פשוט שבדיעבד אין איסור כלל". העולה מדברי הט"ז – א. שדינו לכתחילה ככלי חרס. ב. שאם בלע בחם בכלי שני בדיעבד גם הגעלה לא צריך כדברי הרשב"א.

וכתב המשנ"ב (ס"ק קנ"ד): "הטעם דס"ל דכלי זכוכית הואיל ותחילת ברייתו מן החול הרי הוא ככלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם, ואפילו ע"י הגעלה, ואף על גב דתשמישו בצונן מ"מ לפעמים משתמשין בהן בחמין, וכמ"ש בסכ"ה בהג"ה דחוששין אף לתשמיש שאינו קבוע". וכתב עוד (בס"ק קנ"ה): "ובדיעבד אם היה רוב תשמיש חמץ שלו בצונן ועתה נשתמש בו מצה בחמין בלא שום הכשר מותר. ואם היה רוב תשמישו בחמין, או אפילו בצונן אלא שרוב הפעמים דרך להשהות משקה חמץ בתוכו מעל"ע, אז אף בדיעבד אסור החמין שנשתמשו בו אא"כ הכשירו מתחילה ע"י הגעלה או ע"י מילוי ועירוי, וכנ"ל בסעיף כ"א. ובהפסד מרובה יש לצדד להקל אף בזה אם היה אחר מעל"ע שהוא נותן טעם לפגם".

שער הציון (סימן תנ"א ס"ק קצ"ו) כתב: "מגן אברהם, ואף דבט"ז משמע לכאורה דמיקל לגמרי בדיעבד, והפרי חדש דעתו לפסוק לגמרי כהמחבר, מכל מקום קשה להקל אחרי שהאליה רבה והחק יעקב ושאר אחרונים העתיקו דברי המגן אברהם לדינא, [וביותר דרבנו יואל דמחמיר לענין כלי זכוכית לאו יחידאה הוא, דמצאתי בחידושי הריטב"א בשם הרא"ה דדעתו גם כן דכלי זכוכית בולע וצריך הגעלה, אלא דכתב שם דהגעלה לא מהני להו משום דחייס שמא פקעה, (ושאר פוסקים לא הזכירו סברא זו, משמע דדעתם דצריך ליתן עליהם מים רותחים כפי מה שדרכו להשתמש בו בכל יום, דכבולעו כן פולטו, וכי היכי דלא חייס בכל יום על שימוש ברותחין כן עתה), ועל כל פנים בלי הגעלה בודאי אין להתיר". עכ"ל.

כתב המג"א (ס"ק מ"ט): "אבל בדיעבד אין להחמיר (ד"מ), פי' אם הוא תשמישו בצונן אפי' בלא הגעלה כשר, ואם תשמישו בחמין עכ"פ בדיעבד מהני הגעלה, ונ"ל דאם עמד בו חמץ מע"ל דינו כתשמישו בחמין כמ"ש ס"ו, ומכ"ש שאותן שמימין בהן יין שרף לקיום, ואין לדמותו ליי"נ עבי"ד סי' קל"ה ס"ח דכמה קולות הקילו ביי"נ משא"כ בחמץ עסכ"א". כלומר שמה דמהני, הוא ע"י הגעלה כשיטת הריטב"א.

וכתב הפרי מגדים (משבצות זהב שם): "משמע דיעבד כלי זכוכית אין בולע כלל, אף בחמין, דשיע, ובלא הגעלה. ועיין יורה דעה סימן קל"ה בט"ז אות י"א וש"ך [ס"ק] כ"ד, ועיין מ"א אות מ"ט. וביורה דעה שם אין להחמיר במכניסו לקיום, משמע עכ"פ ע"י חמין בולע. ולהלכה אין להקל בבלע ע"י חמין ושימש בו חמין בלא הגעלה, הא ע"י צונן כבוש בלא הגעלה אפשר לצדד בהפסד מרובה, ועיין פרי חדש". כלומר שנקט לכתחילה כדעת הט"ז, ובדיעבד בבליעה בחם כשיטת המג"א.

וכל מה שהמג"א והפמ"ג מקילים בדיעבד שמועיל הגעלה, זה רק או בהכניסם לקיום או ששרה בתוכם חמין, אבל כלי זכוכית שעל האש לא דיברו עליהם הפוסקים, ולכתחילה אין לעשות להם ליבון או הגעלה, ובדיעבד אפשר יצטרכו ליבון אבל הגעלה לא תועיל להם, ואפשר שיהיה דינם ככלי חרס ממש שלא מועיל בהם ליבון.

וראה בשו"ת מהר"ם שיק (חיר"ד סי' קמ"א) שכתב שהתשמיש בכלי זכוכית הוא בעירווי בחם, וכתב ע"ז להתיר בשעת הדחק אבל לא בכלי זכוכית שעל גבי האש.

לסיכום

העולה מכל האמור, שדעת הריטב"א שמועיל הגעלה בכלי זכוכית, לא הביאה הב"י, וא"כ לשיטתו יש לדון שלא מועיל לו הגעלה. וכן לרמ"א שמיקל בדיעבד זה דווקא בזכוכית שלהם שלא היתה על גבי האש, ובפרט שלדעת הרבה פוסקים אפי' בדיעבד לא מועיל להם הגעלה.

וצריך לזכור שכל דין זה נאמר בפסח שהיתרה בלעי, אבל היכא שבלע איסור וודאי שיש להחמיר טפי.

וא"כ סירי דורלקס ופיירקס אין להם הכשרה לפסח, וכן להופכם מחלבי לבשרי, וכ"ש מהכשרת בליעת דבר טרף, לדעת מרן אין להם הכשר ולרמ"א בדיעבד, למג"א והפמ"ג יועיל ליבון או הגעלה, ולגר"א והמשנ"ב לא יועיל להם הכשר.

וכן לגבי הכשרת תנור; ידוע שדעת מרן הרב זצוק"ל היתה שבני תורה לא יכולים להכשיר תנורים בפסח ואפי' אם התנור פרליטי, שהרי יש בדלת התנור זכוכית. ולבעל בית אם רוצה להקל, יעשה תנאים אלו: א. עליו להמתין 24 שעות. ב. לנקות היטב את התנור ולהניח בו חומר שפוגם את הטעם. ג. להדליק את התנור על החום הכי גבוה. וזה בדיעבד ע"פ המג"א והריטב"א ודעימיה. ובר מן דין כדי לנקות את התנורים היטב, צריך לפרק את דלתותיהם ולפרק את הזכוכית משום שחמץ בעין נופל שם.

ודבר פלא שיש לפני פסח פרסומים לבתי מלון בחו"ל בכשרות מהדרין, ופלא הוא איך מכשירים שם תנורים שבישלו בהם כל השנה טרף, שדלתותיהם עשויות מזכוכית, לכתחילה ודאי שאי אפשר בין למרן ובין לרמ"א, וגם בדיעבד לרוב השיטות אין להם תקנה.

ועוד היה מרגלא בפומיה דמרן הרב זצ"ל, שמי שנוסע לפסח לחו"ל ובמיוחד אם הוא ירושלמי, יש בו חיסרון באמונה בביאת המשיח, כי איך יקריב קרבן פסח והוא בדרך רחוקה (וכן לנוסע מירושלים למרכז בערב פסח, גם כן יש לו חיסרון באמונה, ואין כאן המקום להאריך. ועיין בתפארת ישראל).

ובעניין המיקרוגל שיש בו צלחת זכוכית ודלתו מזכוכית:

לדעת הספרדים – ניתן בדיעבד ובשעת הדחק לצרף את שיטת הריטב"א ודעימיה שמספיקה הגעלה, ואז אפשר לצפותו בנייר כסף.

טרמוס שיש לו זכוכית בפנים, אין לו הגעלה וכדלעיל, ואע"פ ששופך לתוכו חמין ולא משתמש על גבי האש אין להשתמש בו ולהכשירו².

צלחות כוסות העשויות מזכוכית – שמשתמשים בהם בדרך כלל ע"י עירווי, בין לספרדים ובין לאשכנזים לכתחילה צריך שיהיו לו כלים לחלבי וכלים לבשרי, כיון שהזכוכית בימינו שונה.

ויהי רצון שנזכה כולנו לשמור על כשרות הכלים והמאכלים כראוי.

2 כיון שזכוכית השתנתה מימיהם ואין ראייה מאבות דר"נ ועוד שמוכח שהזכוכית בולעת.